

Milan Kundera

# Het feest der onbeduidendheid

Vertaald uit het Frans door  
Martin de Haan

AmbolAnthos  
Amsterdam



De vertaler ontving voor deze vertaling een werkbeurs  
van het Nederlands Letterenfonds.

ISBN 978 90 263 2819 0

© 2013 Milan Kundera. All rights reserved. All adaptations of the Works  
for film, theatre, television and radio are strictly prohibited

© 2014 Nederlandse vertaling Ambo/Anthos uitgevers,

Amsterdam en Martin de Haan

Oorspronkelijke titel *La fête de l'insignifiance*

Oorspronkelijke uitgever Gallimard

Omslagontwerp Marry van Baar

Omslagillustratie © Tsutomu Ishida

Foto auteur © Catherine Helie

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

## Inhoud

- Eerste deel: De helden stellen zich voor 7  
Tweede deel: Het marionettentheater 21  
Derde deel: Alain en Charles denken vaak  
aan hun moeder 35  
Vierde deel: Allemaal zijn ze op zoek naar  
een goed humeur 49  
Vijfde deel: Er zweeft een veertje onder het plafond 67  
Zesde deel: De val van de engelen 79  
Zevende deel: Het feest der onbeduidendheid 93

EERSTE DEEL

De helden stellen zich voor

### *Alain peinst over de navel*

Het was juni, de ochtendzou scheen door de wolken en Alain liep langzaam door een Parijse straat. Hij observeerde de meisjes, die tussen hun lage broek en hun korte shirtje allemaal hun ontblote navel tentoonspreidden. Hij was gefascineerd; gefascineerd en zelfs ontdaan: alsof hun verleidingskracht niet meer geconcentreerd lag in hun benen, billen of borsten, maar in dat ronde gaatje midden op het lichaam.

Het zette hem aan het denken: als een man (of een historische periode) het middelpunt van de vrouwelijke verleiding in de benen ziet, hoe moet je de eigenheid van die erotische trend dan beschrijven en definiëren? Hij improviseerde een antwoord: de lengte van de benen is het metaforische beeld van de lange, fascinerende weg naar de erotische vervulling (vandaar ook dat de benen lang moeten zijn); inderdaad, dacht Alain, geeft de lengte van de benen de vrouw zelfs midden in de geslachtsdaad de romantische betovering van het ontoegankelijke.

Als een man (of een historische periode) het middelpunt van de vrouwelijke verleiding in de billen ziet, hoe moet je de eigenheid van die erotische trend dan be-

schrijven en definiëren? Hij improviseerde een antwoord: bruutheid; vrolijkheid; de kortste weg naar het doel; een doel dat dubbel en daarom extra opwindend is.

Als een man (of een historische periode) het middelpunt van de vrouwelijke verleiding in de borsten ziet, hoe moet je de eigenheid van die erotische trend dan beschrijven en definiëren? Hij improviseerde een antwoord: heiligverklaring van de vrouw; de maagd Maria die Jezus voedt; het mannelijk geslacht dat neerknielt voor de noble missie van het vrouwelijk geslacht.

Maar hoe definieer je de erotiek van een man (of een historische periode) die de vrouwelijke verleiding geconcentreerd ziet midden op het lichaam, in de navel?

#### *Ramon wandelt door de Jardin du Luxembourg*

Ongeveer op hetzelfde moment dat Alain nadacht over de verschillende bronnen van vrouwelijke verleiding, bevond Ramon zich voor het museum vlak bij de Jardin du Luxembourg, waar al sinds een maand schilderijen van Chagall tentoon werden gesteld. Hij wilde ze zien, maar wist bij voorbaat dat hij niet de kracht zou kunnen vinden om zich vrijwillig te laten omvormen tot een deel van de eindeloos lange rij die daar langzaam voortkroop naar de kassa; hij observeerde al die mensen met hun door verveling verlamde gezichten en stelde zich de zalen voor waar de schilderijen verdwenen achter hun lichamen en hun kletspraatjes; na een minuut draaide hij zich om en sloeg een pad door het park in.

Daar was de sfeer aangenamer, het menselijk geslacht leek er vrijer en minder talrijk: er waren er die renden, niet omdat ze haast hadden maar omdat ze van rennen hielden; er waren er die wandelden en ijsjes aten; op het gazon waren er volgelingen van een Aziatische school, die vreemde, trage bewegingen maakten; verderop waren er, in een enorme cirkel, de grote witte standbeelden van koninginnen en andere adellijke vrouwen van Frankrijk, en nog verder, op het gazon tussen de bomen, overal in het park, beelden van dichters, schilders en geleerden; hij bleef stilstaan voor een gebronsde, bekoorlijke tiener, naakt onder zijn boxershirt, die hem maskers met de gezichten van Balzac, Berlioz, Hugo en Dumas aanbood. Ramon kon een glimlach niet onderdrukken en slenterde verder door die tuin vol genieën, die zich in hun nederigheid aangenaam vrij moesten voelen te midden van de vriendelijke onverschilligheid van de wandelaars; niemand bleef staan om hun gezichten te observeren of de opschriften op de voetstukken te lezen. Ramon zoog die onverschilligheid in als een troostende rust. Beetje bij beetje verscheen er een lange, haast blij glimlach op zijn gezicht.

### *De kanker gaat niet door*

Ongeveer op hetzelfde moment dat Ramon afzag van de Chagalltentoonstelling en door het park besloot te gaan slenteren, liep D'Ardelo de trap op naar de praktijk van zijn arts. Het was die dag precies drie weken voor zijn verjaardag. Al sinds een paar jaar had hij daar een hekel aan,

verjaardagen. Vanwege de cijfers die eraan vastgeplakt zaten. Toch lukte het hem niet ze te negeren, want het genoegen van de feestelijke aandacht voor zijn persoon woog bij hem zwaarder dan de schaamte voor het ouder worden. Vooral omdat het bezoek aan de arts dit keer een nieuwe kleur aan het feest toevoegde. Want vandaag kreeg hij de uitslagen te horen van de onderzoeken die moesten uitwijzen of de verdachte symptomen die in zijn lichaam waren ontdekt, al dan niet aan kanker te wijten waren. Hij ging de wachtkamer binnen en hield zichzelf in gedachten met trillende stem voor dat hij over drie weken tegelijkertijd zijn zo verre geboorte en zijn zo nabije dood zou gedenken; dat hij een dubbel feest zou vieren.

Maar zodra hij de glimlach op het gezicht van de arts zag, begreep hij dat de dood de afspraak had afgezegd. De arts schudde hem broederlijk de hand. D'Ardelo had tranen in zijn ogen en kon geen woord over zijn lippen krijgen.

De praktijk van de arts bevond zich aan de Avenue de l'Observatoire, op zo'n tweehonderd meter van de Jardin du Luxembourg. D'Ardelo woonde in een kleine straat aan de andere kant van het park, dat hij dus weer in liep om naar huis te gaan. De wandeling door het groen maakte zijn goede humeur haast uitzinnig, vooral toen hij om de grote cirkel heen liep die de standbeelden van de vroegere koninginnen van Frankrijk vormden, allemaal ten voeten uit gehouwen uit wit marmer, in plechtige poses die hem grappig of zelfs vrolijk leken, alsof die vrouwen zo het goede nieuws wilden bejubelen dat hij net had gehoord. Hij kon zich niet meer inhouden, zwaaide een paar keer naar ze en barstte in lachen uit.



## De geheime charme van een ernstige ziekte

Ergens in die buurt, vlak bij de marmeren koninginnen van Frankrijk, kwam Ramon D'Ardelo tegen, die het jaar ervoor nog zijn collega was bij een instantie waarvan de naam ons niet zou interesseren. Ze bleven tegenover elkaar staan en na de gebruikelijke begroetingen begon D'Ardelo op merkwaardig opgewonden toon te vertellen: 'Zeg, ken je La Franck? Haar geliefde is twee dagen geleden gestorven.'

Hij liet een korte stilte vallen en in Ramons herinnering verscheen het gezicht van een mooie, beroemde vrouw die hij alleen van foto's kende.

'Een heel pijnlijke doodstrijd,' vervolgde D'Ardelo. 'Ze heeft alles met hem doorstaan. Afschuwelijk, zoals zij heeft geleden!'

Geboeid keek Ramon naar het vrolijke gezicht dat hem een stervensverhaal vertelde.

'Stel je voor, dezelfde dag dat ze hem 's ochtends nog stervend in haar armen had gehouden, ging ze 's avonds met een paar vrienden en mij uit eten, en geloof het of niet, ze was haast vrolijk! Ik bewonderde haar! Die kracht! Die levenslust! Ze lachte, met haar ogen nog rood van de tranen! En toch wisten we allemaal hoeveel ze van hem had gehouden! Hoeveel ze had moeten lijden! Een kracht dat die vrouw heeft!'

Net als een kwartier eerder bij de arts blonken er tranen in D'Ardelo's ogen. Want toen hij over de geestkracht van La Franck sprak, dacht hij aan zichzelf. Had hij niet ook een hele maand in aanwezigheid van de dood geleefd?

Was de kracht van zijn karakter niet ook zwaar op de proef gesteld? Zelfs nu het een simpele herinnering was geworden, bleef de kanker hem gezelschap houden als het licht van een klein gloeilampje dat hem op raadselachtige wijze in verrukking bracht. Maar hij wist zijn gevoelens te beheersen en zette een prozaïscher toon op: ‘Wacht eens, jij kent toch iemand die cocktailparty’s kan organiseren, die de hapjes en dat soort dingen kan regelen?’

‘Inderdaad,’ zei Ramon.

D’Ardelo: ‘Ik ga een feestje geven voor mijn verjaardag.’

Na de opgewonden mededelingen over de beroemde Franck gaf de lichte toon van de laatste zin Ramon de kans om glimlachend te zeggen: ‘Ik zie dat je een vrolijk leven leidt.’

Vreemd; die zin beviel D’Ardelo niet. Alsof de al te lichte toon ervan een streep haalde door de merkwaardige schoonheid van zijn goede humeur, dat magisch werd gekleurd door het pathos van de dood waarvan de herinnering hem nog steeds vervulde. ‘Ja, het gaat,’ zei hij, om daar na een korte stilte aan toe te voegen: ‘... ook al...’

Hij liet nog een korte stilte vallen en zei toen: ‘Weet je, ik kom net bij mijn arts vandaan.’

De verlegenheid op het gezicht van zijn gespreksge-noot beviel hem; hij liet de stilte voortduren, zodat Ramon wel moest vragen: ‘En? Zijn er problemen?’

‘Ja, inderdaad.’

Opnieuw zweeg D’Ardelo, en opnieuw moest Ramon wel vragen: ‘Wat heeft de arts dan gezegd?’

Dat was het moment waarop D’Ardelo in Ramons ogen zijn eigen gezicht zag als in een spiegel: het gezicht van een

al oude, maar nog altijd mooie man, getekend door een verdriet dat hem nog aantrekkelijker maakte; hij zei bij zichzelf dat die mooie verdrietige man binnenkort zijn verjaardag ging vieren en het idee dat hij vóór zijn bezoek aan de arts had gekoesterd schoot hem weer te binnen, het prachtige idee van een dubbel feest dat zowel de geboorte als de dood zou gedenken. Hij bleef zichzelf observeren in Ramons ogen en zei toen, op heel rustige, zachte toon: ‘Kanker...’

Ramon stamelde iets en raakte met zijn hand toen onhandig, broederlijk D’Ardelo’s arm aan: ‘Maar dat valt te genezen...’

‘Te laat, helaas. Maar vergeet alsjeblieft wat ik je net heb verteld, praat er met niemand over; en denk vooral aan mijn cocktail. We moeten leven!’ zei D’Ardelo, en voordat hij zijn weg vervolgde hief hij bij wijze van groet zijn hand en dat discrete, haast schuchtere gebaar had een onverwachte charme die Ramon ontroerde.

### *Onverklaarbare leugen, onverklaarbare lach*

De ontmoeting van de twee voormalige collega’s kwam met dat mooie gebaar ten einde. Maar er is een vraag waar ik niet omheen kan: waarom had D’Ardelo gelogen?

Die vraag stelde D’Ardelo zichzelf meteen daarna ook en hij wist zelf het antwoord niet. Nee, hij schaamde zich niet voor zijn leugen. Wat hem intrigeerde was zijn onvermogen om de reden van die leugen te begrijpen. Normaal lieg je om iemand te bedriegen en er een of ander voordeel

uit te trekken. Maar wat viel er te winnen met een verzonnen kanker? Gek genoeg kon hij zijn lachen niet inhouden toen hij aan de zinloosheid van zijn leugen dacht. En die lach was zelf ook onbegrijpelijk. Waarom lachte hij? Vond hij zijn gedrag komisch? Nee. Gevoel voor het komische was trouwens niet zijn sterkste punt. Zonder te weten waarom werd hij domweg vrolijk van zijn denkbeeldige kanker. Hij vervolgde zijn weg en bleef lachen. Hij lachte en was blij met zijn goede humeur.

### Ramon op bezoek bij Charles

Een uur na zijn ontmoeting met D'Ardelo was Ramon al bij Charles. 'Ik kom je een cocktailparty cadeau geven,' zei hij.

'Bravo! Die zullen we dit jaar nodig hebben,' zei Charles, en hij nodigde zijn vriend uit om tegenover hem aan een salontafel te gaan zitten.

'Een cadeau voor jou. En voor Caliban. Waar is hij trouwens?'

'Waar zou hij moeten zijn? Thuis, bij zijn vrouw.'

'Maar ik hoop dat hij voor de cocktails bij jou blijft.'

'Natuurlijk. De theaters willen nog altijd niets van hem weten.'

Ramon zag op tafel een vrij dik boek liggen. Hij boog zich voorover en kon zijn verbazing niet verbergen: 'Herinneringen van Nikita Chroesjtsjov. Waarom?'

'Dat heeft onze meester me gegeven.'

'Maar wat mag die daar dan wel voor interessants in

hebben gezien, onze meester?’

‘Hij heeft een paar alinea’s voor me aangestreept. Wat ik heb gelezen was best grappig.’

‘Grappig?’

‘Het verhaal van de vierentwintig patrijzen.’

‘Wat?’

‘Het verhaal van de vierentwintig patrijzen. Ken je dat niet? En toch is daar de grote verandering van de wereld mee begonnen!’

‘De grote verandering van de wereld? Niets minder dan dat?’

‘Niets minder. Caliban denkt dat ook. Maar vertel eens, wat voor cocktailparty en bij wie?’

Ramon legde het hem uit en Charles vroeg: ‘En wie is die D’Ardelo? Een idioot zoals al mijn klanten?’

‘Natuurlijk.’

‘In wat voor categorie valt zijn domheid?’

‘Wat voor categorie domheid...’ herhaalde Ramon peinzend; toen: ‘Ken je Quaquelique?’

### *Ramons les over schitteren en onbeduidend zijn*

‘Mijn oude vriend Quaquelique,’ vervolgde Ramon, ‘is een van de grootste rokkenjagers die ik ooit heb gekend. Ik ben een keer op een avondje geweest waar ze alle twee waren, D’Ardelo en hij. Ze kenden elkaar niet. Het was puur toeval dat ze zich in dezelfde propvolle ruimte bevonden en D’Ardelo had waarschijnlijk de aanwezigheid van mijn vriend niet eens opgemerkt. Er waren daar heel

mooie vrouwen en D'Ardelo is daar dol op. Hij is tot alles bereid om hun interesse te wekken. Er kwam die avond een vuurwerk van geestigheden uit zijn mond.'

'Provocerend?'

'Integendeel. Zelfs zijn grappen zijn altijd fatsoenlijk, optimistisch en correct, maar tegelijk zo elegant geformuleerd, subtiel en lastig te begrijpen dat ze de aandacht trekken zonder een directe reactie op te roepen. Je moet een paar seconden wachten voordat hij zelf in lachen uitbarst, dan nog een paar seconden geduld hebben voordat de rest het begrijpt en beleefd met hem mee begint te doen. Dan, op het moment dat iedereen begint te lachen – en dat raffinement moet je waarderen! – wordt hij ernstig; als het ware ongeïnteresseerd, haast geblaseerd observeert hij de mensen en geniet heimelijk en ijdel van hun lachen. Quaquelique doet precies het tegenovergestelde. Niet dat hij zwijgzaam is. Als hij tussen de mensen is, prevelt hij voortdurend iets met zijn zwakke stem, die eerder sist dan praat, maar niets van wat hij zegt trekt de aandacht.'

Charles lacht.

'Daar moet je niet om lachen. Praten zonder de aandacht te trekken is niet makkelijk! Altijd aanwezig zijn door je woorden en toch niet gehoord worden, dat vraagt om virtuositeit!'

'Het doel van die virtuositeit ontgaat me.'

'Stilte trekt de aandacht. Daarmee kun je indruk maken. Raadselachtig overkomen. Of verdacht. En dat is precies wat Quaquelique wil vermijden. Zoals op dat avondje waar ik het over heb. Er was daar een heel mooie dame die D'Ardelo fascineerde. Af en toe maakte Quaquelique een

volkomen banale, oninteressante, nietszeggende opmerking tegen haar, des te aangenamer omdat er geen intelligent of gevat antwoord werd verwacht. Na een tijdje merk ik dat Quaquelique er niet meer is. Geïntrigeerd observeer ik de dame. D'Ardelo heeft net een van zijn bons mots uitgesproken, de vijf seconden stilte volgen, daarna barst hij in lachen uit en nog weer drie seconden later bootsen de anderen hem na. Op dat moment loopt de vrouw naar de uitgang, aan het zicht onttrokken door het kamerscherm van het gelach. Geleid door het effect dat zijn bons mots hebben gehad, blijft D'Ardelo zijn verbale kunststukjes tentoonspreiden. Wat later merkt hij dat de mooie vrouw er niet meer is. En omdat hij niets weet van het bestaan van een Quaquelique, kan hij haar verdwijning niet verklaren. Hij heeft niets begrepen en begrijpt ook nu nog niets van de waarde van onbeduidendheid. Dat is mijn antwoord op je vraag naar het soort domheid van D'Ardelo.'

'Hoe zinloos het is om te schitteren, ja, dat begrijp ik.'

'Meer dan zinloos. Schadelijk. Als iemand die schittert een vrouw probeert te versieren, heeft zij het gevoel dat ze een wedstrijd moet aangaan. Ze voelt zich verplicht om ook te schitteren. Om zich niet zonder verzet te geven. Terwijl onbeduidendheid haar bevrijdt. Vrijstelt van alle voorzorgsmaatregelen. Geen gevatheid vereist. Haar onbekommerd maakt en daardoor makkelijker te benaderen. Maar goed. Met D'Ardelo krijg je niet met een onbeduidend iemand te maken, maar met een narcissus. En let op de precieze betekenis van dat woord: een narcissus is geen ijdelruit. Een ijdelruit minacht andere mensen. On-

derschat ze. Een narcissus overschat ze, omdat hij in de ogen van de ander zijn eigen beeld observeert en het mooier wil maken. Hij houdt zich dus gemoedelijk met al zijn spiegels bezig. En dat is wat telt voor jullie tweeën: hij is gemoedelijk. Natuurlijk is het voor mij vooral een snob. Maar zelfs tussen hem en mij is er iets veranderd. Ik heb gehoord dat hij ernstig ziek is. En sinds dat moment zie ik hem anders.'

'Ziek? Wat dan?'

'Kanker. Het verbaasde me hoezeer dat me aangreep. Hij heeft misschien nog een paar maanden te leven.'

Toen, na een korte stilte: 'Ik was ontroerd door de manier waarop hij het me vertelde... heel laconiek, ingetogen zelfs... zonder nadrukkelijk vertoon van pathos, zonder enig narcisme. En plotseling, misschien voor het eerst, voelde ik echte sympathie voor die eikel... echte sympathie...'